

Kutetea marufuku

Ili kulinda wanadamu kutokana na maangamizi na madhara yasiyogeuzika ya silaha za nyuklia, serikali hazina budi kuchukua hatua za dharura ili kumaliza zana hizo.

Makumi ya maelfu ya silaha za nyuklia yameharibiwa katika kuitikia miito ya watu kutoka kote duniani wakihimiza upigaji marufuku wa silaha hizo. Afrika Kusini ndiyo nchi pekee ambayo imemaliza kabisa silaha za nyuklia; nchi nyingine dazeni kadhaa zimetupilia mbali mipango ya kujipatia silaha hizo.

Vita ya maneno na propaganda kati ya nchi za Magharibi na Mashariki ikiwa kileleni, kulikuwa na silaha takribani 70,000 za nyuklia. Upunguzaji mkubwa wa silaha hizo duniani ulitokea katikati ya miaka ya 1980 na mapema 2000.

Lakini katika siku za karibuni, miradi ya kupunguza mabomu ya nyuklia imekwama, huku baadhi ya mataifa yenye silaha za nyuklia yakiongeza hifadhi yake kwa kasi ya kipekee. Hakuna hata mojawapo ya mataifa hayo limetangaza mpango wa kumaliza silaha hizo kabisa.

Hata hivyo, mataifa mengi ya ulimwengu yanapinga vikali silaha za nyuklia na yanataka zimalizwe mara moja.

Haitoshi kukomesha ueneaji wa silaha hizo katika mataifa zaidi, ama kuweka masharti kuhusu hali ambapo zinafaa kutumiwa. Ikitiliwa maanani kuwa silaha hizo ni hatari kubwa kwa maisha yote katika dunia yetu, suluhisho la pekee ni kuzipiga marufuku.

Si adilifu, ni haramu na kinyume na misingi ya kidemokrasia

Silaha za nyuklia husababisha maafa mengi na uharibifu mkubwa, na ni tisho kubwa kwa maisha ya binadamu. Mauaji ya kiholela na kulemazwa kwa mamia ya maelfu ya watu hazina msingi wowote wa uadilifu.

Utumiaji wowote wa silaha za nyuklia unafaa kuwa ni kinyume cha sheria za kimataifa na uchukuliwe kuwa kosa kubwa la uhalifu wa kivita. Silaha zozote ziletazo maangamizi haziwezi kuwa na matumizi halali ya kijeshi au vitani.

Kura za maoni kote ulimwenguni, ikiwa ni pamoja na nchini zenye silaha za nyuklia, zinaonyesha kuungwa mkono na wengi kwa marufuku ya silaha hizo. Serikali zinazoendelea kuunda silaha za nyuklia zinafanya hivyo kinyume kabisa na mapenzi ya raia wake.

Kila mtu, popote alipo, atanufaika kutokana na kumalizwa kwa silaha hizo za kuogofya.

Kuzuia nyuklia

Mara nyingi mataifa yenye silaha za nyuklia hutumia kisingizio cha kuzuia silaha zaidi za nyuklia kuundwa na kuenezwa kama sababu ya kuendelea kudumisha hifadhi zao za silaha hizo. Yanadai sababu kuu ya kuwa na zana hizo ni kuzuia mataifa mengine kuanza mashambulizi ya nyuklia, na hivyo yanachangia amani na utulivu duniani.

Lakini mataifa mengi hayakubaliani na kauli hiyo na yanaonelea kuwa uamuzi wa mataifa hayo kuhifadhi silaha za nyuklia kwa madai ya kuzuia mataifa mengine kuunda na kueneza silaha hizo ni mwelekeo hatari, potovu na usio endelevu kwa masuala ya usalama. Isitoshe, ni tendo la kuendeleza uchokozi kutokana na wasiwasi wao wa kila mara na wanaouamini, na hivyo kuwapatia sababu ya kusababisha maafa mengi na uharibifu mkubwa.

Kinyume na madai ya wanaounga kuzuia uundaji na uenezaji zaidi wa silaha za nyuklia, kuwepo kwa silaha hizo duniani hakujazuia migogoro, ikiwa ni pamoja na matendo ya kuzichokoza nchi zenye silaha za nyuklia. Ukweli ni kwamba uwezekano wa mapigano na makabiliano umezidishwa na ongezeko la mivutano, vitisho na usaliti.

Dhana ya kuzuia nchi zisizo na silaha za nyuklia kuziunda, kuzieneza na kuzitumia inapendekeza kwamba mataifa yenye silaha hizo yana sababu halali na zana hizo ni chanzo cha kufaa cha usalama. Kauli hii huhimiza ongezeko na kuzuia upunguzaji wa silaha za nyuklia.

Hatari inayozidi kuongezeka ya kutumia silaha za nyuklia

Bado pana hatari kubwa ya kutumia silaha za nyuklia hata leo, iwe ni kimakosa au makusudi. Inaonekana kana kwamba hatari hiyo inazidi kuongezeka.

Hali hiyo inatokana na vitisho vinavyokabili mazingira ya usalama wa kimataifa, kuongezeka kwa mivutano miongoni mwa mataifa yenye silaha za nyuklia, mataifa hayo kuendelea kuongeza silaha zao za nyuklia, na kuzorota kwa kanuni na asasi za kimataifa.

Tishio hilo linazidishwa na harakati za kuimarisha uchokozi kupitia kwa saiba, teknolojia zinazopatia watumiaji uwezo wa kujitawala, na utumiaji wa akili mnemba (AI) katika shughuli za majeshi.

Kuweka silaha za nyuklia katika hali ya juu ya tahadhari – tayari kutumiwa ndani ya dakika chache baada ya kuonywa kuhusu uwezekano wa shambulio kutokea – ni mazoea hatari zaidi. Kombora la nyuklia likirushwa hewani, haliweza kurudishwa. Ni lazima lisafiri hadi kufikia lengo lake, hata kama lilirushwa kufuatia habari zisizo za kweli.

Viongozi wanapogubikwa na ukungu wa vita, wanaweza kuchukua hatua zisizotabirika wala bila sababu. Uwezekano wa kutoelewana huwa kubwa, hasa katika hali ya dhiki na vurugu.

Ndiposa inakuwa ni rahisi kubashiri jinsi kipindi cha hofu kubwa ya ghafla au cha kukosa huruma, kitendo cha kuudhi nafsi au kupokea habari za kupotosha zinaweza kuletea ulimwengu maangamizi, kwani uwezo wa kusababisha madhara na maafa makubwa ulimwenguni umo mikononi mwa watu wachache.

Kwa mara nyingi wakati wa vita ya maneno na propaganda kati ya mataifa ya Magharibi na Mashariki, ulimwengu ulikaribia sana kujipata vitani kamili ya nyuklia. Upeo wenye sifa mbaya ulitokea 1962 wakati wa mgogoro wa makombora ya Cuba uliohusu Marekani na Urusi.

Ingawa ni kweli kwamba silaha za nyuklia hazijawahi kutumika vitani tangu 1945, hali hiyo imetokana na bahati tu wala sio usimamizi mwema. Na huenda karibuni, tusiwe tena na bahati hiyo iwapo hatua thabiti hazitachukuliwa kumaliza tisho hilo.

Ajali na makosa

Isipokuwa tisho la kutumia makusudi silaha za nyuklia, huwa kuna hatari ya zana hizo kulipuliwa kimakosa, kutokana na matatizo ya mitambo, shambulio la saiba, kuelewa vibaya onyo ama mtu asiyeruhusiwa akiingia kwenye mitambo ya uthibiti na usimamizi.

Ajali nyingi za silaha za nyuklia ambazo zimetokea tangu 1945, ikiwa ni pamoja na matukio ambapo nusura silaha hizo zitumike kimakosa, ni thibitisho la hatari kubwa iwezayo kutokea na kusababisha balaa isiyokusudiwa.

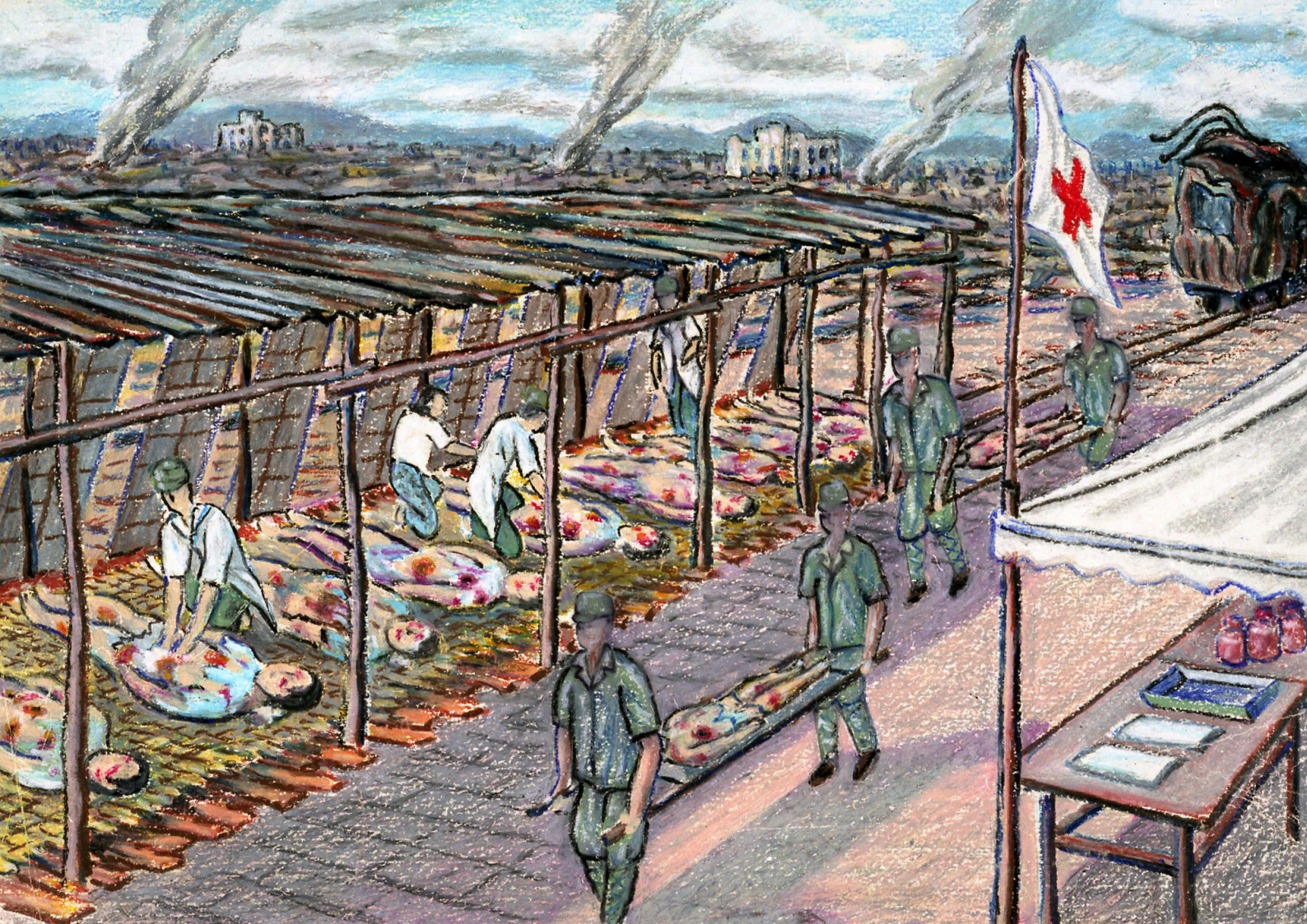
Kwa mfano, mnamo 1968, ndege ya Marekani iliyokuwa imebeba mabomu manne ya nyuklia ilishika moto na kuanguka karibu na Greenland, ikachafua eneo ambapo ilianguka kwa kemikali ya plutoni. Kwa bahati nzuri, hakukuwa na mlipuko na hivyo eneo likaepuka athari za nyuklia.

Mnamo 1995, maafisa wa Russia walishuku kuwa roketi ya utafiti wa kisayansi iliyorushwa na Norway ilikuwa kombora la Marekani kutoka kwa manowari. Kiongozi wa Russia alipewa alama za siri ambazo angetumia kwa shambulio la kulipiza kisasi lakini hatimaye akathibitisha kuwa wasiwasi wao haukuwa na msingi.

Visa vingine vya kuhofisha vimehusu kupotea kwa silaha za nyuklia baharini, manowari zenye silaha za nyuklia kugongana, na kudhania mbayuwayu wakipaa angani ama nuru inayorudishwa kutoka angani ni makombora ya nyuklia, na kuweka kimakosa kanda za mafunzo katika kompiuta za kufanyia kazi na hivyo kuigiza shambulio linaloingia la nyuklia.

Mwaka 1961, mabomu mawili ya nyuklia yaliangushwa katika Jimbo la Carolina Kaskazini la Marekani wakati ndege iliyoyabeba ilipopoteza bawa. “Kwa chembe ndogo ya bahati, kukatika kwa waya mbili kuliepusha mlipuko wa nyuklia,” akasema Robert McNamara, Waziri wa Ulinzi wa Amerika wakati huo. Picha na: Serikali ya Marekani

Manusura mmoja wa Hiroshima aonyesha kwa mchoro kituo kimoja cha misaada jijini hilo mnamo 1945. Majeruhi walikufa mmoja baada ya mwingine. Picha na: Fumiko Yamaoka

Kukwamisha shughuli za ufadhili

Utumiaji wa hata silaha moja ya nyuklia popote ulimwenguni unaweza kutatiza huduma za afya na muundo msingi wake, na hivyo kukwamisha shughuli za ufadhili.

Hospitali na watoaji wa dawa, vifaa vya kuzima moto, mifumo ya mawasiliano na usafiri itabaki kuwa vifusi kote katika sehemu za umbali wa kilomita kadhaa zilizoharibiwa kabisa. Wanaothubutu kujaribu kuwasaidia wagonjwa na majeruhi huhatarisha maisha yao kutokana na kiasi kikubwa cha unururifu.

Shirika la Kimataifa la Msalaba Mwekundu limekuwa likionya kila mara kuwa hakuna uwezo kamili wa kuendeleza shughuli za ufadhili na kutoa misaada hitajika silaha moja ya nyuklia ikitumika kufanya shambulizi, na hakuna uwezekano wa kuwahi kuujenga mfumo kamili wa ufadhili na misaada hitajika.

Kadhalika, Shirika la Afya Ulimwenguni (WHO), limefikia uamuzi kuwa: “Huduma za matibabu zilizosalia haziwezi kupunguza ukali au uzito wa maafa kutokana na silaha za nyuklia kwa njia yoyote ya maana.”

Je, mahandaki yanaweza kusaidia?

Kujenga mahandaki zaidi ya kujikinga na athari za milipuko ya nyuklia, ama hifadhi za kujilinda na cheche za mnururisho zinazotokana na milipuko ya nyuklia, si ufumbuzi wa tatizo. Mahandaki na hifadhi hizo zilipamba moto wakati wa vita ya maneno na propaganda katika ya nchi za Magharibi na Mashariki, na kuwapatia raia matumaini yasiyo na msingi ya uwezekano wa kuendelea kuishi hata vita ya nyuklia ikitokea.

Shambulio la bomu la nyuklia likitokea, hakuna uhakika kwamba kuna mtu atakuwa na taarifa za awali kulihusu, hivyo basi hapatakuwa na nafasi ya kujisalimisha.

Isitoshe, mahandaki mengi karibu na ardhi kwenye kitovu cha mlipuko huenda yakageuka kuwa tanuu za joto na hivyo kuua kila mtu aliye ndani. Ukweli ni kwamba baadhi ya silaha za nyuklia zimeundwa kupenya ndani chini ya ardhi ili kuharibu mahandaki.

Wanaofanikiwa kupata mahandaki mapema na kuponea wakiwa ndani, wanaweza kukabiliwa na hali ya hatari isiyopendeza ya kupambana na nururishi wakitoka nje, na nafasi ya kuokolewa ni ndogo sana.

Manowari yenye silaha za nyuklia ikiundiwa Uingereza. Picha na: Serikali ya Uingereza

Uharibifu wa rasilmali

Kila mwaka, mataifa yenye silaha za nyuklia hutumia mabilioni mengi ya dola kuimarisha na kupanua uwezo wao wa nyuklia – pesa ambazo zingewekezwa katika huduma za afya, elimu, miradi ya kukabiliana na umaskini na hatua za kushughulikia wasiwasi mkubwa unaotokana na hali ya anga.

Katika baadhi ya mataifa, mashirika hujipatia faida kubwa kwa kuunga mkono na kufadhili ustawishaji na utengenezaji wa silaha za nyuklia. Jumuiya za washauri mabingwa na vyuo vikuu pia huhusika na hufaidika kifedha.

Kukomesha shughuli hizo za kuleta maafa kunaweza kuhakikisha rasilmali zinaelekezwa kwa mipango mingine na kuruhusu baadhi ya wataalamu wepevu wa kisayansi kuchangia katika kuujenga ulimwengu wenye amani zaidi – badala ya kuimarisha uwezo wa majeshi yao kuua na kusababisha uharibifu mkubwa.

Pingamizi kwa amani

Silaha za nyuklia hazichangii chochote katika kushughulikia changamoto zozote zilizopo za usalama. Badala yake, zinazorotesha hali na hata kuwa chanzo kikuu cha changamoto hizo.

Ulimwengu ukifanikiwa kumaliza silaha za nyuklia, upatanifu na uhusiano mwema miongoni mwa mataifa utaimarika na hivyo kutoa nafasi ya kuinua ushirikiano wa kimataifa kwa manufaa ya watu kila mahali – ikiwa ni pamoja na katika mataifa yanayomiliki silaha za nyuklia.

Hatua hivyo, itakuwa ni kwa manufaa makubwa ya raia wa ulimwengu, na kuyafaa maslahi ya kitaifa na ya pamoja ya usalama.

Tahakiki ya jinsia

Mara nyingi viongozi ambao hutangaza kuwa tayari kutumia silaha za nyuklia hupongezwa wakitajwa kuwa wanaume dume, hodari na wenye uwezo wa kuamua. Kwa upande mwingine, wanaounga mkono kupunguzwa na hatimaye kumalizwa kabisa kwa silaha hizo hupuuziliwa mbali wakitajwa kuwa na tabia za kike, wadhaifu na wenye kuongozwa na mhemuko.

Isitoshe, mijadala ya umma na maamuzi kuhusu silaha za nyuklia mara nyingi hutawaliwa na wanaume.

Kwa kupigana kikamilifu na dhana hizo na kuhakikisha ushirikishwaji zaidi wa jinsia zote, pana uwezekano mkubwa wa kufanikiwa kwa harakati za kupunguza na hatimaye kumaliza silaha za nyuklia.

אֵפֶס
נֶשֶׁק גִּדְעִי

ZÉRO
ARMES
NUCLÉAIRES

НУЛЕ
ЯДЕРНОЕ
ОРУЖИЕ

Hifadhi ya Wasanii wanopinga Mabomu. Picha na: Miki Anagrius